

n getrouwe
an onze op-
ijn aan den
an de jeugd-
ik weet het
an haar doel
a methodiek-
gevraagd om
is nog een
et eens over
het Woord,
en levenster-
niet gewel-
als we hier
kinderen liet
i.

op fouten en
ge menschen
als echt be-
jeugd om
Wat zou het
elden: onze

t ik er van
eft, dat het
en beginnen.

Woord, als
at leggen op
dingen, als
inkrijk Gods
en komen te
jeugdorgani-
ven de rijke
werking zijn:
en den zegen
onden, sullen

Ik heb Jan
ustasme over
an dat alles
het is daar-
nd van Von-
laten en zich
as hoe langer
te laten en
et onderzoek
opzet en be-
ndere dingen
n, wat er in
Dat het niet

, ontstaat er
gevoelen, ja
eere in op-
eginsel van
eeren bij ver-
bestaande in-
raan te toet-
werpen of te

zen van alle
van de mee-
even welke
en de wijze

— zoo lezen
en diep ver-
stelling der
meening en
ie anders het-
gevoelen en
Christendoms
openhartige
de zijden, zoo
onderzoek de
i van de lee-
kan dan ook
nd uitwerksel
vertrouw, het
des H. Doops,
ren, zoo veel
heerscht heb-
getrouwer in
al alleen dan
ie van elkan-
de bewustheid
Heeren, dat
en eer en ge-
bedoelen de
licht te bren-
daardoor ook

an zijn opstel
ker:

ur! dat gij de
dit oogpunt
ng van mijne
oprijzen, door
mij, wensch
g voor te dra-
is van Gods
denisschriften

aan hen ligge, dat die kinderen niet staande blijven
in den Boozen dag. En dat ze zich afvragen of in dat
alles de jeugdorganisatie in de Jongelingsvereniging
en Meisjesvereniging niet van groote betekenis kan
zijn.

DEN BOEFT.

HOMINES LUDENTES.

Nec lusisse pudet
sed non incidere ludum.
Horatius.

I.

Lezer, ik houd mijn hart vast.

Als de zetter in Goes geen Latijn kent, dan wordt
dit mooie opschrift vast verkeerd afgedrukt. Dan komt
er boven dit stukje te staan: Hommes ludentes en
niet Homines ludentes. En dat zou fout zijn. Of toch
niet heelmaal fout. Want over Hommes wil ik ook
schrijven. Maar als die naam in het opschrift kwam,
dan moest het zijn Hommes ludens: de spelende Hom-
mes. En er behoort te staan Homines ludentes: spe-
lende menschen.

Maar 't zal wel meevallen. Want sedert door het Prae-
advies het gemier over Chamierus begon heeft deze
drukker nog al druk Latijn gedrukt.

Dit Latijn heb ik uit het Gereformeerd Weekblad.

Daarin schreef Dr Hommes over den cultuurstrijd.
Dat was naar mijn hart! Want strijd moet er zijn! De
schoolstrijd is, volgens H., achter den rug. De kerk-
strijd ook, mede volgens hem. En nu moet de cultuur-
strijd beginnen. En de geleerde schrijver heeft nu in
het Gereformeerd Weekblad de vraag gesteld, of het
Gereformeerde volk willig en bereid is den cultuurslag
te winnen. Want als je slagen wilt dan moet je vroeger
examen doen, maar tegenwoordig moet je slag leveren.
In dit opzicht hebben we toch wel wat van Hitler ge-
leerd. De bruine vloed heeft slijb achtergelaten. Hitler
liet de boeren en de arbeiders telkens slag leveren:
een productieslag. Dat was om granaten en bommen
en torpedo's te krijgen. Daarna maakte hij die boeren
en arbeiders soldaten en liet hen veld- en lucht-
en zee-slagen leveren. Dat was om de bommen en gra-
naten weer kwijt te raken. Zoo bleef er werk aan den
winkel. En toen Adolf die laatste slagen verloren had

Ik mag vertrouwen dat gij mij zult toestemmen dat
wij maar al te dikwijls betoonen meer geoefend te
zijn in het spreken over de dierbaarheid van Gods
Woord, dan in de dadelijke en praktijke kennis en
beoefening van hetzelfde; en dat wij dikwijls moeten
opmerken, dat vele geloovigen, welke een loffelijken
ijver aan den dag leggen voor de leer onzer vadersen,
maar al te dikwijls regmatig het verwijt verdienen
van degenen, die ons tegenstaan, dat zij niet dan
zeer gebrekkig bekend zijn met onze Formulieren van
eenigheid, waaruit die leer gekend moet worden. Zoo-
danig was geenszins de praktijk onzer vadersen van
vroegere eeuwen. Onze krachtige en voortreffelijke
belijdenisschriften zijn daar om ons te toonen hoedan-
ig zij den Bijbel onderzochten; en welke daarvan,
door Gods genade, de vruchten waren, is bij vele ge-
legenheden openbaar geworden.

Deze beschuldigende vergelijking van ons zelve met
de vadersen zal sommigen misschien hard voorkomen.
De beschuldiging is niettemin gegrond, en ik heb
geene zwaarigheid gemaakt dezelve hier neder te schrij-
ven, evenmin als ik zwaarigheid maak, die telkens mon-
deling te doen, wanneer de gelegenheid zich daartoe
aanbiedt, omdat ik mij overtuigd houde, dat niet het
bedekken, maar het openbaren van onze wangestalten,
het zij dan ook pijnlijk, tot ware reformatie leiden zal.

Mochten dan de tegenwoordige broeders verschillen
over den H. Doop die uitwerking hebben, dat wij bij
al hetgeen daaromtrent thans geschreven en ge-
sproken wordt, het voorbeeld volgden van die Bereën-
de, om dagelijks de Schriften te onderzoeken of deze
dingen alzo zijn, Hand. XVII: 11. Mogt het tegen-
woordige geslacht met de daad betoonen prijs te stel-
len op het voorbeeld en de vermaning der vadersen,
die bij het eindigen van de Synode te Dordrecht aldus
spraken: „Waarom zoo velen als den naam onzes Zal-
igmakers JEZUS CHRISTUS godvruchtig aanroepen,
van deze Dordrechtse synode bij den naam des Hee-
ren betuigd worden, dat zij van het geloof der Gere-
formeerde Kerken, niet uit hier en daar bijeengeraap-
te lasteringen, noch ook uit bijzondere gezegden van
niet weinige, zoo vroegere als latere, Leeraren, die
dikwijls of ter kwader trouwe aangehaald, of ver-
minkt, of in eenen anderen zin verdraaid, voorgesteld
worden, oordeelen: maar uit de openbare Belijdenis-
sen derzelver Kerken” enz.”^{*)}

^{*)} pag. 5; Wormser citeert dit laatste uit de door Dr
H. P. Scholte opnieuw uitgegeven en met een voorrede
voorzien „Formulieren van Eenigheid der Christelijke
Gereformeerde Kerk in Nederland”, uitgegeven te Am-
sterdam bij H. Höveker, te 's-Gravenhage bij J. van
Golverdinge, 1836.

begonnen wij. Eerst den kolenslag in Limburg. En nu
den cultuurslag van H.

Wat die cultuurslag inhoudt?

Als ik het goed begrepen heb is het een eschatolo-
gisch gegeven en gaat het om de voor het gereformeer-
de leven laatste vragen: „hoe krijgen we onze jongens
en meisjes naar de padvinderij en naar de bioscoop?
Goed verstaan: in 't nette dan, op z'n griffermeerd.

En weet U, waarom H. onze jongens dat smalle pad
naar de bioscoop wil laten vinden? Wij waren den „ho-
mo ludens” kwijt. Prof. J. Huizinga heeft het gezegd.
In zijn laatste boek: „Geschonden wereld”. En dat La-
tijn beteekent: „de spelende mensch”. Die was zoek.
Nu begrijp ik waarom de wereld zoo geschonden is.
En de kerk. Er is te weinig gespeeld. Met leer en tucht.
Maar alles sal reg kom. Want Dr H. is op zoek om het
pad te vinden naar den homo ludens.

Hij is net als de boer, die met zeker hoofddeksel in
de hand naar zijn pet liep te zoeken.

Hommes ludens.

Hommes speelt.

Met vuur!

II.

Het vraagstuk van den homo ludens is actueel.

Ook Dr S. J. Popma schreef er over. In „Bezinning”.
U weet wel, Dr Popma van wijlen Amersfoort. Daar
was in zekere vergaderingen veel bezinning, weinig
bezinking over wat men daar noemde de kwestie-Schild-
der. Dr P. deed ook mee. Totdat daar in Amersfoort
onbezonnen Holwerda en van den Born werden ge-
schorst. Maar de bezinning is gebleven. Nu bezint P.
zich op de groote mogelijkheden, die er voor het Konink-
rijk Gods liggen op 't gebied van de film. En hij denkt
daarbij niet alleen aan natuur- en documentatie-films,
maar ook aan echte films, aan speelfilms met homines
ludentes, met sterren en zoo. Hij is nog zoover niet,
want hij denkt: bezint eer gij begint. Maar hij is op zijn
manier toch ook op weg naar den „homo ludens”, den
spelende mensch. Intusschen is hij Hommes een halve
lengte voor. Want deze vraagt: „hoe krijgen we hen
naar de film?” Maar Popma zint: „hoe krijgen we hen
op de film?”

Overigens: allebei in 't nette natuurlijk.

Daar niet van!

Overigens doet ook Popma me aan dien boer denken.

Pet in de hand op zoek naar zijn pet.

Popma ludens.

Popma speelt.

Ook met vuur.

Na deze inleiding pakt Wormser de kwestie zelf
aan.

We zullen zijn beschouwingen, evenals die van
Smeedes en Drukker, in een overzichtelijken vorm en
zoo objectief mogelijk weergeven. We gaan dat doen-
de uit van wat Wormser in het opstel, dat we mo-
menteel bespreken, betoogt. Maar we zullen ter ad-
structie en verduidelijking van wat hij daar zegt tel-
kens ook citeren wat hij veertien jaar later in zijn
reeds genoemde breede studie over den Kinderdoop
publiceerde. Dit is geoorloofd, omdat de be-
schouwingen van Wormser uit het jaar 1837 (dit op-
stel) zakelijk volkomen overeenstemmen met die van
1851 (het boek). Bovendien is het gewenscht
dat te doen, omdat Wormser in zijn boek zijn ideeën
in veel helderder licht plaatst en ze veel breder uit-
werkt.

DE BELOFTE DES VERBONDS.

„Na den afval van ons geslacht van God, grondde
de Heere Zijne Kerk op de belofte van den Mes-
sias aan ADAM gedaan”. Deze belofte komt voort
uit „vrije genade en ontferming”. Maar God gaf aan
deze belofte „de natuur van een verbond”. Op deze
wijze werd aan hen die „door het geloof” aan deze
belofte „deel hadden”, „een nieuwen grond van ge-
hoorzaamheid geschonken, dewijl die van het eerste
verbond vernietigd was”. Deze belofte, omdat zij het
karakter van een verbond draagt, sluit in zich „de
genade, die God aan zondaars in den Messias wil be-
wijzen, maar ook tevens de gehoorzaamheid welke
hij van hen vordert”.¹⁾ Het is geen „volstrekke”,
geen absolute belofte, maar een belofte, welke
een verbond is „dat twee deelen heeft”.²⁾

Wat deze belofte precies inhoudt wordt duidelijk
uit het Doopsformulier.

Volgens het „tweede stuk” daarvan wordt ons im-
mers in den doop betuigd en verzegeld de afwas-
ching der zonden door Jezus Christus. En wanneer
dit formulier deze gedachte uitwerkt, dan blijkt daar-
uit dat daarmede bedoeld wordt, dat den gedoopte
niet slechts „eene volkomene verlossing en zaligheid”
„voorgesteld”, maar „betuigd”, „ver-
zegeld” en „verzekerd” wordt: „De Vader,
en de Zoon, en de Heilige Geest hebben hun
(den gedoopten) volgens de leer van de Gereformeer-
de Kerk, in den doop een overvloedige volheid van
genade en de afwassing der zonden door JEZUS
CHRISTUS betuigd, verzekerd en verzegeld; — van
die doopsverzegeling mag niets worden afgedaan”.³⁾

¹⁾ pag. 9/10. ²⁾ pag. 34.

³⁾ De Kinderdoop, pag. 52. Ik citeer steeds de editie
van 1852. In 1851 was Wormser's studie in tijdschrift-
artikelen verschenen. (In „De Vereeniging”, Christelijke

III.

De Lugtigheid heeft de pet op.

Die naam Lugtigheid moet met g geschreven. Niet
met ch. Lugtigheid dus. Niet Luchtigheid. Dit om
misverstand te voorkomen.

Deze Dr L. is Hommes en Popma een heele lengte
voor. Als hij H. en P. tegenkomt dan kan hij zeggen
— hij spreekt Grieks, misschien meer klassiek dan
Nieuwtestamentisch — „Heureka”: „ik heb ze gevon-
den! de homines ludentes”. Bij mij in Zwolle spelen
ze al. En met vuur! Een zomerztheid van Cissy van
Marxvelt!

IV.

Zoo blijft er werk aan den winkel.

Net als bij Hitler.

Want als Hommes, Popma en Lugtigheid den cul-
tuurslag gewonnen hebben en het filmcentrum een
feit geworden is, dan kan het Evangelisatiecentrum
zijn actie breder ontplooiën. Dan kan Brillenburg toe-
zien. En Wiersinga voor de sterren gaan preeken in
de studio. Dan kunnen die zich het hoofd breken over
de vraag: hoe maken we van die homines ludentes weer
homines pudentes, van die spelende menschen weer
menschen met gevoel voor eer en deugd? Zoo vloeit
alles. Eerst de vraag: hoe krijg ik ze naar de film.
Dan: hoe krijg ik ze op de film? Voorts: Hoe krijg ik
ze van de film?

Alle goede dingen verlopen toch maar in drieën.

Als de cultuurstrijd gewonnen is kan de volgende
beginnen. Want strijd moet er zijn.

H.L.P.

Hommes, Lugtigheid, Popma.

Homines Ludentes: Pudeto.

Spelende menschen: schaamt U!

V.

Ik eindig.

Want ik denk aan Horatius.

„Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum”.

Dat ik gespeeld heb, des schaam ik mij niet,

het spel nooit eindigen, dat doet me wel verdriet.

Toen een vriend van mij dit stukske gelezen had,
vroeg hij mij of het een schets was voor een blijspel,
een vijf-acter.

Die vraag verdroot me.

Ik heb haar dan ook niet beantwoord.

Als hij eens wist, hoe ik dit liedeken gezongen had
met o, zoo'n treurig hart!

Onze menschen!

Onze jongens en meisjes!

D.E.C.

Maar in onderscheidenlijk verband met deze be-
lofte, ja, als integreerend moment daaruit wordt „het
tweede deel” van het verbond, de roeping, de eisch,
de wet des HEEREN door God gegeven en opgelegd.

De Gereformeerde Kerk „laat het eeuwige
verbond der genade tot zijn volle regt
komen voor ieder, die het zegel van dat verbond ont-
vangen heeft; maar, zij legt dan ook een
uitnemend gewigt op het TWEEDE
deel van het verbond”.¹⁰⁾

Het doopsformulier zegt immers, dat wij van God
door den doop ook vermaand en verplicht worden tot
een nieuwe gehoorzaamheid. Velen kunnen die woor-
den: „wet, gebod, pligt, gehoorzaamheid”
wel niet verdragen, en ze willen ze „althans niet tot de
verlossing en zaligheid in verband gebracht zien”. Maar
„de vadersen waren voor die woorden zoo schuw niet”.
Omdat zij het eerste deel van het verbond krachtig en
ten volle erkenden, waren zij voor het tweede deel
niet bevreesd”.¹¹⁾

Het „is dus juist de aard van het geloof: zich aan
de wet van God te onderwerpen; en de woorden wet,
gebot, pligt, gehoorzaamheid zijn den geloovige,
staande in de vrijheid der verlossing van CHRISTUS
en niet meer in het werk- maar in het genadeverbond,
hij uitstek liefelijke woorden geworden. Het geloof
toch bereikt zijn toppunt in het doen, waardoor uit-
gedrukt wordt wat de geloovige door de genade ge-
worden is; het nieuwe wezen, dat hij heeft ont-
vangen”.¹¹⁾

Kort samengevat is dus voor Wormser de belofte
des verbonds — de belofte, welke naar haar natuur
een verbond is —: een niet-absolute be-
lofte. Zij is immers een belofte, aan welke de wet,
de eisch, de roeping onlosmakelijk verbonden, ja ge-
heel en al inhaarent is en die dus ook nooit zonder
die wet gesproken en aldus gegeven wordt. C. V.

Stemmen) het bekende „maandschrift” van den Reveil-
kring). Na Wormser's dood bezorgde Groen van Prin-
ster een nieuwe uitgave van Wormser's boek, de tweede
(feitelijk: de derde) druk. In 1885 kwam, blijkens een in
mijn bezit zijnd exemplaar, de derde (feitelijk de vierde)
druk uit. Daarin schreef Wormser's zoon, J. A. Wormser
Jr. een voorrede. In 1938 verscheen de laatste uitgave.
Deze is een zorgvuldig bewerkte en de hoofdzaak volledig
intact latende, verkorte editie, verzorgd door Dr J. A.
Schip, wien deze bewerking toen „een weelde des har-
ten” was. Uitgeefster was N.V. Dagblad en Drukkerij
De Standaard, Amsterdam. Dr Schip duidt zijn editie
aan als „de zesde druk”. Wanneer de aangehaalde citaten
ook in de editie Schip voorkomen, wijs ik de vindplaats
met het tweede cijfer aan. Noot 9 wordt dan zoo: ⁹⁾ De
Kinderdoop, pag. 52—41.

¹⁰⁾ A.w. pag. 54—44.

¹¹⁾ A.w. pag. 55/6—45/6.